

Körtánc a Körszálló körül

Ha hinni lehet a Market Asset Management közleményének, még a nyáron bontani kezdik a Körszállót, amely Hotel Budapest néven 1967 szilveszterén kezdte meg működését. A korábban a Danubius Hotels tulajdonát képező épület állapota rendszeres korszerűsítő karbantartás híján napjainkra olyannyira leromlott, hogy működtetése egyre kevésbé kifizetődő. A világjárvány idején bezárni kényszerültek, ezt követően a múlt év végéig diák- és munkásszállóként funkcionált a Hotel & More kezelésében, közben ukrán menekülteket is elhelyeztek benne. A felújításra szoruló ingatlant a szállodalánc tavaly nyáron adta el a MAM-nak. A (szellemi) bomba akkor robbant, amikor késő ősszel híre kelt, hogy az épületet hajdan megtervező állami cég utóda kapott megbízást a revitalizációra. A KÖZTI, személy szerint pedig Tima Zoltán ugyanis állékonysági problémákra és a korábbiaktól ma már alapvetően különböző műszaki követelményekre hivatkozva azzal az elképzeléssel állt elő, hogy az együttest teljes egészében ledózerolják. Helyére fizikai értelemben teljesen új objektum kerül, egy negyvenhét luxuslakást magában foglaló társasház, mélygarázzsal megtoldva a majdani tulajdonosok autóinak. Mindazonáltal – hangsúlyozzák az illetékesek – a régít felváltó konstrukció híven követi majd az eredeti kontúrjait, vagy ahogyan maga az építész fogalmazott: megőrzi az

„egyediségét adó karakterjegyeket – a lepényépület fölött lebegő hengeres toronyformát, annak helyét, magasságát és arányait, a lepényépület lépcsőzetes formavilágát.”

Az ikonikus emléket (már 1969-ben 1 forintos bélyeget adtak ki róla) a korszak építészetének egyik kiemelkedő képviselője, Szrogh György (1915–1999) tervezte. A harmincas évek végén szerzett diplomát, s miként korai alkotásaként a bányászszakszervezet jó állapotban ránk maradt fasori székháza (1947) mutatja, tevékenysége a késő modernizmus jegyében a háború után bontakozott ki. Ekként vett részt a szomszédos MÉMOSZ-székházat (1950) tervező team munkájában. (Felújításáról a *Mozgó Világ* 2024/11. számában írtunk.) A dunaújvárosi Dózsa mozi (1953) esetében is hű maradt elveihez; homlokzati tömbjének mértani konstrukcióján alig érződik az akkoriban általános szocreál feeling. A stíluskötöttségek látványos lazulásának idején sem épített sokat, az Iparművészeti Főiskola tanáráként teljesebben ki munkássága. Szakmai idol volt; nem műveinek számával, hanem egyediségével és igényességével emelkedik ki kortársainak nem ritkán sablonos, olykor merőben rutinos megoldásai közül. Ilyen a mátrai obszervatórium Pizskéstetőn (1963), Salgótarján új központjában a Művelődési Ház (1966), illetve az oeuvre csúcscsaként az ezt szinte közvetlenül követő Körszálló. A hatvannégy méter magas, harminchárom méter át-

mérőjű torony tizenkilenc szintjén annak idején kétszáznyolcvan szobát alakítottak ki. A város parádésan szép helyén áll, a János-hegy lábánál, szemben a Városmajor hatalmas kertjével, annak a völgynek a tengelyében, ahol a Szilágyi Erzsébet fasor kanyarog a környező dombok között a Svábhegy felé. Nem egyszerűen a helye számít különlegesnek, inkább talán a sugarasan elhelyezkedő szobákból a tér minden irányában feltároló panoráma szolgált fantasztikus élménnyel a vendégeknek. Olyan hírességek fordultak meg a falai között, mint Willy Brandt német kancellár, a filmszínész Roger Moore vagy a regényíró Heinrich Böll.

A Körszállót elsősorban külföldi turistáknak szánták. A főváros szállodai férőhelyeinek száma ugyanis az 1944/45-ös, illetve az 1956-os utcai harcok, valamint az államosítás és a vasfüggöny következtében 1961-ben a háború előttinek mintegy kétharmadára zsugorodott. A gazdaság életképességének fenntartásához szükséges nemzetközi kapcsolatrendszer erősítése érdekében a hatvanas évek derekán már egyértelműen konszolidálódó rendszer ezért nagy hangsúlyt helyezett a második világháború után igencsak megcsappant (összesen tizennégyezres) hazai szállodakapacitás és vele a turizmus felfejlesztésére. E program részeként készült a Hotel Budapest, amelyet ugyanakkor a hazai publikum is gyorsan megkedvelt; e nyugatias éttermi és szórakozóhelyen létesült nálunk először svédasztal, állítólag szintén itt lehetett először Coca-Colát inni az ital nevét viselő bárban. Az operettkirálynő Honthy Hanna is ide költözött, amikor tatarozták a villáját. Mindazonáltal nem a fenti

érdekességek adták a vonzerejét a város közelmúltjától és magától a városképtől is elválaszthatatlan szállodának. Már a kortársak felfigyeltek átfogó dizájnjában testet öltő high-techjének különlegességére és abból fakadó kiemelkedő jelentőségére. A korán elhunyt kiváló építészettörténész, Nagy Elemér a hiányosságait sem elhallgató méltatásában lelkesen állapítja meg: „Végre egy *mű*, amely [...] az építészetre irányította városunk lakóinak figyelmét [...] kivételes érzékkel térbe és tájba szobrozva.” Történelmi távlatból visszatekintve sem kevésbé egyértelmű, ha ugyan nem nyilvánvaló immár, hogy a korszak egyik meghatározó alkotása. Ekként szerepel a legújabb kori magyar építészetet bemutató reprezentatív képes kiadványban, amelyet Szegő György és Haba Péter állított össze az ezredfordulón. Nem csupán a két jeles szakember vélekedett úgy, hogy a téglány lepény-épület és hengeres torony arányos együttese „az utcaképhez jól illeszkedő léptéket eredményez [...] ezzel [...] az épület megőrzi nagyvonalúságát, monumentalitását.” Hasonló értékítélet rögzülhetett látványához a szűkebb szakmán túl az érdeklődő közvéleményben, minthogy meglepően nagy és kritikus visszhangot keltett esetleges lebontásának puszta a meglebegtetése.

Alighanem ezzel az érzékelhetően megváltozott közhangulattal is magyarázható, hogy a Magyar Építőművészek Szövetsége március 6-án egész napos konferenciát rendezett Szocmodern épületek hasznosítása címen számos előadóval és a végén kerekasztal-beszélgetéssel. A napirendben külön témaként szerepelt a Körszálló, tervezőjének és beru-

házójának személyes részvételével, akik ismertették a szerintük egyelőre még korántsem végleges elképzeléseket. Hiába próbálták, békítő megfogalmazásukkal sem sikerült lecsillapítani a kedélyeket. Nem tudták megnyugtatni a háborgókat, élükön az örök intranszigenz Csomay Zsófiával, aki okkal tette szavá, hogy az épület jövődó sorsával kapcsolatban miért nem hirdettek nyilvános terv-, az egyetemistáknak külön ötletpályázatot a hasznosításáról. Az nem válasz a felvetésére, hogy magánbefektetők nem kötelezhetők pályáztatásra; szintén mellébeszélés arra hivatkozni, hogy a Mediciek óta minden beruházó azzal dolgoztat, akivel csak akar. A kérdés ugyanis az, hogyan nem kaphatott szabályos műemléki védelmet egy ilyen frekvenciált helyen álló és különleges alkotás. Mi az oka annak, hogy csupán egy II. kerületi, kutyaguminak tekinthető helyi védelemmel rendelkezik. Az ökológiai szempontok és a fenntarthatósági követelmények szajkózásának korában hovatovább már az iskolás gyerekek is fújják az építészet sarkalatos alaptörvényét. Hogy tudniillik az új betonmonstrumok ellenében kizárólag a régiek továbbörökítése képviseli a jövőt, értékeinek lehető megtartásával, netán a funkcióik érzékeny átigazításával. Ezért aztán előre borítékolható volt, hogy az aggódók a nyilvánossághoz fordulnak, ha már az intézmények nem nyújtanak álláspontjuknak – valójában a Körszállónak – kellő védelmet. Tizenkilenc rangos, egy híján csupa Ybl-díjas építész, köztük a Hild-díjas Schneller István, Budapest volt főépítésze nyilatkozatot tett közzé. Eszerint a Körszálló bon-

tásának híre megütközést keltett bennük, mivel – mint akkurátusan írják – a terv „sérti a Magyar Építészetéről szóló 2023. évi C. törvény 5. § A szükséges minimum elvét, sérti továbbá a 10. § Az építészeti örökség megóvásának és méltó hasznosításának elvét, de sérti a reusing, az adaptív építészet kiemelt, jövőbe mutató, az egyetemi építészképzésben évtizedek óta alkalmazott újrahasznosítás módszerét, aláássa ezen elvek hitelességét.”

A szóban forgó rendezvényen formálisan a háború utáni fél évszázad hazai építészetének sorsáról folyt a polémia, természetesen az aktuális botránykő, a Körszálló apropóján. Valójában azonban a periódus nem túl bőséges produkciójának értékelése volt a tét, amitől elválaszthatatlan autentikus, azaz értelmező elnevezése. A KÉK (Kortárs Építészeti Központ) képviselőjében Kovács Dániel az előadásában, mint a jelenlévők tudósítottak róla, a *késő modern* fogalom használata mellett érvelt; arra utalva, hogy a konferencia címében is szereplő, általánosan bevett *szocmodern* kifejezés némiképp pejoratív jelentéssel bír. Magam pont ezért nem tartanám szerencsésnek törölni a szótárunkból. A szocializmus évtizedeiben, a fejlett világtól (döntően pénzügyi korlátokkal) elzárva nem feltétlenül a legadekvátabb anyagokból és a legkorszerűbb technológiával készültek épületeink. Szenvedtek is tőle az érintettek: mind a kivitelezők, mind az építészek. Míg Szrogh György első munkái a késő modern kategóriába sorolhatók, a Körszálló kapcsán talán nem indokolatlan szocmodernről beszélni. Már az ünnepélyes átadás sem volt zavarta-

lan a nevetséges technikai zúrok (csőrepedés, áramkimaradás) miatt; csakhogy ennél a hajdani világunkra nagyon is jellemző epizódnál sokkal lényegesebb, hogy maga a tervező építész, Szrogh György sem volt megelégedve a kivitelezés minőségével. Nem évtizedekkel később panaszkodott róla, közvetlenül a szálló elkészültét követően tette szóvá kifogásait. A *Magyar Építőművészet* általa írt ismertető szövegében nem kevesebb, mint tizennégy (!) pontban sorolta fel a legfontosabbakat, a végén három stb.-vel érzékeltetve, hogy még bőven lenne mivel folytatnia az észrevételeit. Egyrészt a komfortérzethez tartozó olyan elemeket (például a bejárati előtetőt és a negyedik liftet) hiányolta, amelyek spórolásból maradtak el; zömmel azonban a megvalósítás esztétikai slendriánságait tette szóvá: a tetőfelépítmény horganylemez borítását (rézből kellett volna készülnie), a burkolatoknak a tervezettől eltérő és ezért idegen atmoszférát eredményező anyaghasználatát. Legfőképpen azt sérelmezte, hogy az épület összképét is durván meghamisították, mivel a nyersbeton tudatosan sprőd, ma különösen nagyra becsült brutalista esztétikáját nem hagyták érvényesülni. Úgy fogalmazott: hiba volt „a nyersbeton felületek lemeszélése uniformizáló betontejjel akkor, amikor a nyersbeton felületek nagy része a kivitelezési munkák legsikerültebb teljesítménye.”

Tulajdonosának nyilvánvalóan nem a Körszálló megjelenésével gyűlt meg a baja; különben aligha ragaszkodnának az alteregójához. A bontást és az újraépítést elsősorban belső jellemzői indokolhatják: a szokatlanul alacsony (két és fél

méter körüli) belmagasság, illetve a tortaszeletes térstruktúra (a szobák trapéz formája). Ezek a paraméterek luxuslakások számára valóban nem ideálisak, csakhogy arról nem beszélt a beruházó, hogyan őrizhető meg az épület látványa, ha a kontúrokon belül az emeletek számát csökkentve növelik meg a belmagasságot. Így aztán maradt indoklásnak a mindent jelentő és semmi konkrét nehézségről nem informáló „műszakilag elavult” kifejezés, amely – hogy súlya legyen – többször is „statikai problémákra” vált. Miközben tehát valóban nem elképzelhetetlen, hogy „korántsem ideológia, sokkal inkább kőkemény racionalitás” diktálja a tervező koncepcióját, nehéz őszintén hinnünk a fentiekkel érvelő Tima Zoltánnak, holott Váci úti nevezetes irodaháza, a White House és a Budapest több épülete a Mol-torony körül szikár minőségével akár garanciát is jelenthetne az igazára. Ez esetben ugyanis azt kell feltételeznünk, hatvan évet sem bírt ki a Kossuth-díjas Thorma József konstrukciója. Ez a majdnem képtelenség pedig egy kísértetiesen hasonló esetet idéz fel a csak valamivel távolabbi múltból. Mint korábban (*Mozgó Világ*, 2024/8.) beszámoltunk róla, annak idején a bauxitbetonos Kútvölgyi kórház szintén javíthatatlannak minősítették. Kizárólag felújító építésének köszönhető, hogy a ház végül megmenekült, noha már kimondták rá a halálos ítéletet. Efféle kedvező fordulatra most semmi reményt nem látok. A jelenlegi hierarchikus hatalmi struktúrában a pénz kezelői erősebb potenciállal rendelkeznek, mint a kultúra képviselői. Privilegizált döntési helyzetük bi-

zonsága a belvárosi nagytakarítás: a Szervita téri OMFBSzék (Szabó István, 1973) és a Váci utcai Fontana áruház (Vedres György, 1984) eltüntetése, a Kossuth téri MTESZ-irodaház (Pintér Béla, 1969) és az Atrium/Sofitel hotel (Zalaváry Lajos, 1982) átfazonírozása. Tipikus példa a Népstadion (Dávid Károly, 1953) is, amely szintén felújításnak indult, végül teljesen új Puskás

Aréna lett belőle. A konferenciát ezért az indulatok levezetésére szolgáló intellektuális látványelemnek gondolom. A Körszálló kapcsán amolyan ünnepi körtáncsal, hogy stílszerűek legyünk.

A Körszálló lebontásának híre és újra építésének terve apropóján.

rol-rol

Vásárhelyi Mária

Négyen egy ellen

Az M5, a közpénzekből finanszírozott állami média kulturális csatornája, amely öndefiníciója szerint azt az „élő kultúrát mutatja be, ami körülvesz minket és a mindennapjaink része. Legyen szó irodalomról, zenéről, film- és színházművészetről, képzőművészetről, történelemtől vagy épp a kultúrát érintő közéleti kérdésekről.”

Ennek az élő kultúrának a bemutatására szolgál – mások között – az *Ez itt a kérdés* című vitaműsor, amely saját meghatározása szerint közéleti, kulturális és társadalmi témákat feldolgozó műsor, amely hétköznap esténként nyolckor kerül adásba. Készítői szerint a műsor célja, hogy „mélyreható vitákat és beszélgetéseket kínáljon a nézőknek olyan kérdésekről, amelyek a magyar és nemzetközi közéletet, történelmet, kultúrát és társadalmat érintik.”

Mint tudjuk, a mélyreható vita előfeltétele a társadalmilag-politikailag

releváns témaválasztás, egy elfogulatlan, profi vitavezető, a domináns politikai nézetek arányos képviselője, a résztvevők egyenlő esélye nézeteik kifejtésére, a tárgyyszerű és higgadt érvelés. Nos, az állami televízió vitaműsora ezek közül a feltételek közül egyetlenegynek sem felel meg.

A tematika az esetek egy részében valóban a közvéleményt foglalkoztató, a politikai napirendet domináló téma. A beszélgetések során olyan kérdések kerülnek terítékre, mint például: „Mi történt Ukrajnában?”, „Milyen lesz a jövő iskolája a mesterséges intelligencia korában?” vagy „Mi Ferenc pápa legfőbb hagyatéka?”. Más esetekben azonban már a téma kijelölése is nyilvánvalóan a kormánypárti politikai propagandát szolgálja. Hiszen például miféle napi aktualitása van „Az Apró család hatalomátmentéséről” folyó vitának azon túl, hogy egy órán keresztül lehessen gyalázni az ellenzéki pártot.

A vitákat három fekete öves kor-